

УДК 658.012.32(477)

Вяткіна Т.Г.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та управління
Черкаського державного технологічного університету

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Стаття присвячена дослідженню наявних методичних підходів до оцінювання ресурсного потенціалу регіону й розробки сучасної методики, що дає змогу не лише визначити його обсяг у заданий момент часу, а й надавати прогнозні оцінки та може бути використана саме за регіональному рівні. Сформовано алгоритм оцінювання; визначено, за якими складовими потенціалу воно має здійснюватися, визначено критерії/вимоги до методичного забезпечення. Проаналізовано найбільш часто використовувані методи й методики оцінювання ресурсного потенціалу, зазначено їх недоліки. Сформульовано перспективні напрями подальших досліджень.

Ключові слова: регіон, ресурсний потенціал регіону, регіональний розвиток, методичні підходи до оцінювання ресурсного потенціалу регіону, складові ресурсного потенціалу.

Вяткина Т.Г. МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА

Статья посвящена исследованию существующих методических подходов к оценке ресурсного потенциала региона и разработке современной методики, что позволяет не только определять его объемы в заданный момент времени, но и предоставлять прогнозные оценки и может использоваться на региональном уровне. Сформирован алгоритм оценки; определено, по каким составляющим элементам потенциала она должна осуществляться, определены критерии/требования к методическому обеспечению. Проанализированы наиболее часто используемые методы и методики оценки ресурсного потенциала, указаны их недостатки. Сформулированы перспективные направления дальнейших исследований.

Ключевые слова: регион, ресурсный потенциал региона, региональное развитие, методические подходы к оценке ресурсного потенциала региона, составляющие элементы ресурсного потенциала региона.

Viatkina T.G. METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING REGIONAL RESOURCE POTENTIAL

The article is dedicated to the research of the regional resource potential. It analyses method of analysis of the resources of the region. The basic concept of risk assessment is discovered. The concept of the mechanism of resource potential is proposed. It was formulated promising directions for further research.

Keywords: organization system, resource potential, regional development, evaluation mechanism.

Постановка проблеми. За сучасних умов роль територіальних аспектів розміщення продуктивних сил і розвитку економічної системи неухильно зростає. Ця тенденція характерна для світової економіки загалом, не лише для України, оскільки процеси глобалізації та міжнародної інтеграції неминуче фокусують увагу на особливостях економічних процесів в окремих регіонах при їх залученні в процеси внутрішньодержавного й міжнародного поділу праці. Кризові явища у світовій економіці не тільки виявили рівень глобалізаційних процесів, а й поглибили проблеми регіональних економік, виокремили відмінності в типах економічних систем, що детермінують відцентрові тенденції.

Разом із тим, враховуючи обставини, у яких опинилась Україна, особливо гостро нині для неї постають питання формування, раціонального використання та нарощування власного ресурсного потенціалу. Процеси децентралізації, які відбуваються в регіонах, з одного боку, забезпечують акумуляцію ресурсів конкретної території, з іншого – створюють можливості саморозвитку регіону на системних засадах. У зв'язку із вищезазначеним, особливо актуальною є розробка методичних підходів до оцінювання ресурсного потенціалу регіону й ефективності його використання. Водночас треба враховувати, що розмір ресурсного потенціалу регіону визначається можливостями не лише самої території, а насамперед суб'єктів господарювання, розташованих на ній, тому внаслідок відсутності єдиного підходу до вибору критеріїв, потреба в уніфікації алгоритму й інструментарію оцінювання стає пріоритетною.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми формування, оцінювання та використання ресурсного потенціалу регіону висвітлені в багатьох працях вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема

А. Бабашкіної, І. Бузько, А. Васиної, Л. Гордієнко, А. Гранберга, Д. Кемпбел, Т. Качали, Р. Коуза, І. Кривов'язюк, М. Любушина, А. Мельник, Д. Норта, О. Оболенського, Д. Осборна, Ж. Стоунхауса, А. Томпсона, Г. Хамел, В. Хом'якова та інших.

З метою оцінювання ресурсного потенціалу використовуються різні моделі й методики. Зокрема, І. Кривов'язюк [1, с. 75–79] зауважує, що такі підходи побудовані переважно шляхом пропозиції застосування певного методу або поєднання методів, серед яких виділяють такі: метод застосування інтегральної (факторної) моделі; метод експертних оцінок фінансових коефіцієнтів або фінансових індикаторів; комбінований метод.

М. Любушин [2, с. 86–87] акцентує увагу на тому, що головною умовою використання економічних показників є забезпечення їх зіставності; техніко-економічні показники характеризують об'єкт дослідження як з економічної, так і з технічної точок зору.

Дослідження, виконані в роботі А. Бабашкіної [3, с. 86] характеризують систему показників як упорядкування їх множини, де кожен показник дає якісну й кількісну характеристику певного виду діяльності регіонального комплексу, взаємозв'язку з іншими показниками, не дублює їх, наділений властивостями поділу та можливості зведення.

Відповідно до методики В. Хом'якова, запропонованої в роботі [4, с. 79–83], ресурсний потенціал подано у вигляді сукупності його елементів виробничо-технологічного, трудового, економічного, управлінського; за допомогою відповідних коефіцієнтів визначення їх відносної важливості та рейтингової оцінка серед групи підприємств регіону.

І. Бузько [5] під час оцінювання ресурсного потенціалу розглядає оцінну функцію, що полягає у визначенні відповідності стану економіки регіону її

цільовим параметрам і потенційним можливостям, дає змогу визначити відхилення розмірів отриманих результатів від розрахункових (бажаних) на основі встановленої системи критеріїв. Тим самим можна оцінити зусилля організації в досягненні поставлених цілей. Ця функція має проводитися на регіональному рівні постійно, що вимагає від аналітиків значного обсягу роботи з обґрунтування вихідних показників критеріїв, правильність розрахунку яких визначає об'єктивність і точність проведеного дослідження.

При цьому, не зменшуючи цінності наявних результатів досліджень і представлених вище авторами висновків, слід зауважити, що за сформованих обставин і недостатності методичного забезпечення потребують удосконалення підходи до оцінювання рівня ресурсного потенціалу регіону з урахуванням можливостей суб'єктів господарювання, що в ньому функціонують.

Метою статті є розробка та обґрунтування методики оцінювання ресурсного потенціалу регіону.

Вклад основного матеріалу. Ресурсний потенціал регіону слід розглядати як потенційну можливість і здатність суб'єктів господарювання, розташованих на його території, використовуючи наявні ресурси, здійснювати виробничо-господарську діяльність з метою зростання обсягу валового регіонального продукту. Ресурсний потенціал створює умови для виробництва продукції, ефективність якого залежить від кількісного та якісного співвідношення його складових [6].

З метою виявлення методичних підходів, а також визначення того, наскільки дослідженою є ця проблема, були проаналізовані деякі із наявних і застосовуваних у практиці господарювання регіональних комплексів методик. Більшість методик оцінювання ресурсного потенціалу можна виокремити в три групи: методики, що базуються на використанні абсолютних показників; методики, що базуються на використанні відносних показників; методики, що базуються на використанні інтегральних показників.

Методика оцінювання ресурсного потенціалу базується на такому: дослідженні й прогнозі кількості та структури трудових ресурсів; оцінюванні фінансової забезпеченості власними фінансовими ресурсами; аналізі сучасного стану науково-технічного потенціалу; натурально-якісному оцінюванні мінерально-сировинних, паливно-енергетичних, земельних ресурсів [7, с. 63].

Враховуючи складові ресурсного потенціалу регіону, методика його оцінювання має включати такі блоки:

- порівняльне оцінювання потенціалу економіко-географічного положення регіонального комплексу;
- порівняльну характеристику природних ресурсів;
- оцінювання трудового потенціалу;
- оцінювання фінансової та інвестиційної складової ресурсного потенціалу;
- оцінювання екологічної та інженерно-комунікаційної складових ресурсного потенціалу тощо.

В. Проскура пропонує оцінювати ресурсний потенціал регіону за методикою, що передбачає факторний підхід з використанням критерію вагомості, зокрема, він пропонує здійснювати оцінювання такого: 1) розвіданих мінерально-сировинних ресурсів і ресурсів навколишнього середовища (природних чинників), 2) засобів виробництва (виробничих фак-

торів), 3) трудових ресурсів (людського чинника), 4) інноваційних, інвестиційних та інституційних чинників (фактори «3-х «і»), 5) факторів, що надають можливість створювати резерви для стійкого розвитку [8, с. 203–204].

При формуванні ресурсного потенціалу методика його оцінювання повинна забезпечувати дотримання умов системності, повноти й логічного завершення. Оскільки ресурсний потенціал для кожного регіонального комплексу зумовлюється складністю та різноманітністю характеристик, які його формують, то однією із найскладніших проблем є формування критеріїв і вибір показників оцінювання [9].

Найбільш часто використовуваними методами для оцінювання ресурсного потенціалу є такі: експертний метод, метод кластерного аналізу, метод бального оцінювання, порівняльний аналіз з визначенням рейтингової оцінки, факторний аналіз, методи математичного та імітаційного моделювання тощо.

Організація системи оцінювання ресурсного потенціалу будується на основі підсистеми принципів з притаманними їм властивостями зв'язків, що створюють умови для реалізації стратегічних цілей розвитку регіону. Така підсистема включає принципи (фундаментальні істини) економічності, динамічної рівноваги чинників внутрішнього й зовнішнього середовища регіону, взаємозалежності між елементами ресурсного потенціалу регіональних комплексів; еластичності (швидкість зміни ресурсного потенціалу залежить від самого потенціалу й визначається кутом підйому або спаду кривої зміни ресурсів у зоні еластичності, якщо кут малий, то еластичність вважають незначною, і навпаки) [10].

У математиці функція, яка дає змогу знаходити значення потенціалу, називається потенціальною функцією або потенціалом, що може бути представлена у вигляді об'ємного потенціалу, простого потенціалу й подвійного потенціалу. Для визначення ресурсного потенціалу регіону скористаємося об'ємним потенціалом, який має вигляд [3, с. 202]:

$$Z(x) = \int \rho(y) \cdot E(x, y) dy, \quad (1)$$

$$X = (x_1, x_2, \dots, x_n), Y = (y_1, y_2, \dots, y_n),$$

де X – регіональний комплекс, ресурсний потенціал якого необхідно визначити; $x_1, x_2, \dots, x_n$ – значення показників складових ресурсного потенціалу; Y – значення ресурсного потенціалу еталонного регіонального комплексу; $y_1, y_2, \dots, y_n$ – значення показників складових еталонного ресурсного потенціалу; G – сукупність суб'єктів господарювання в регіоні; $\rho(y)$ – щільність потенціалу, або функція, яка залежить тільки від значень показників еталонного регіонального комплексу.

Ресурсний потенціал регіону характеризує рівень розвитку його господарської підсистеми, зокрема суб'єктів господарювання. Для визначення цього рівня необхідно побудувати вісь, в якості якої можливо обрати головну компоненту, побудовану виходячи з інформаційного масиву, що має вигляд:

$$y = \sum_{j=1}^n \alpha_j \bar{x}_j,$$

де $\bar{x}_j = (x_{ij} - \bar{x}_j) / \alpha_j$; $\bar{x}$ – середнє значення j -ї ознаки; σ_{x_j} – середнє квадратичне відхилення j -ї ознаки.

Потенціальна функція обчислення потенціалу регіону в момент часу t_i буде розраховуватися так:

$$y_i = \sum_{j=1}^n \alpha_j \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{\sigma_{x_j}}. \quad (2)$$

Переходячи до вихідного масштабу шляхом роз- стандартизації, як $x_{ij} = \sigma_{x_j} \cdot \tilde{x}_{ij} + \bar{x}_j$, перша голо- вна компонента аналітично матиме вираз: $Z = \sum_{j=1}^n \beta_j x_j$, а потенційна функція буде подана у вигляді:

$$Z_i = \sum_{j=1}^n \beta_j x_{ij}. \quad (3)$$

Тобто, використовуючи формулу (3), можливо розрахувати значення потенціалу регіону в момент часу t_i . Разом з тим розглянута функція надає можли- вість формувати прогностичні оцінки щодо нарощен- ня/зменшення потенціалу регіону в перспективі. Надаючи t_i значення прогнозованого періоду, поряд з прогнозом значень показників, які описують будь- який регіональний комплекс, можливо визначити рі- вень розвитку його потенціалу.

Висновки та напрям подальших досліджень. Розглянута методика дасть змогу наочно прослід- кувати розвиток діяльності регіональних комплексів на підставі сукупності показників, що їх опису- ють і які виступають як інтегральна оцінка стану розвитку регіону у визначений момент часу. Це на- дає можливість своєчасно реагувати на зміну ве- личини складових елементів ресурсного потенціалу регіону, а відтак, приймати виважені рішення та слідувати обраному стратегічному курсу. Під час подальших досліджень планується виконати про- гностичні розрахунки стосовно оцінювання викорис- тання ресурсного потенціалу регіону в межах роз- робленої стратегії.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування: [монографія] / І.В. Кривов'язюк. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 260 с.
2. Любушин Н.П. Теория экономического анализа: [учебно-мето- дический комплекс] / Н.П. Любушин, В.Б. Лесева, Е.А. Сучков; под ред. проф. Н.П. Любушина. Экономисты, 2006. – 480 с., с. 86–87.
3. Бабашкина А.М. Ресурсный потенциал экономического роста / А.М. Бабашкина, М.А. Комаров, Н.П. Фигурнова, Е.В. Красни- кова. – М.: Путь России: Экон. лит., 2002. – 567 с.
4. Хом'яков В.І. Управління потенціалом підприємства / В.І. Хом'яков, І.В. Бакум – К.: Кондор, 2007. – 400 с.
5. Бузько І.Р. Стратегический потенциал и формирование при- оритетов в развитии предприятия: [монография] / И.Р. Бузько, И.Е. Дмитренко, О.А. Сущенко – Алчевск: ДГМИ, 2002. – 216 с.
6. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. М.: Книжный мир, 2001. – 895 с.
7. Баб'як Г.П. Розміщення продуктивних сил: [підручник] / Г.П. Баб'як, В.Я. Брич, М.П. Дунаєвська та ін. – К.: Вища шко- ла, 1999. – 375 с.
8. Проскура В.Ф. Економічна оцінка ресурсного забезпечення під- приємств агропромислового кластера / В.Ф. Проскура // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Еко- номічні науки». – Полтава, 2011. – № 4(49). – Ч. 2. – С. 203–206.
9. Гончаров В.Н. Характеристика инновационного потенциа- ла предприятия в контексте стратегического управления / В.Н. Гончаров, Е.В. Иванова // Наукові праці ДонНТУ. Серія «Економічна». – 2004. – Вип. 76. – С. 112–119.
10. Метелев С.Е. Коммерческое предпринимательство / С.Е. Ме- телев, В.В. Бирюков, О.В. Власенко, И.С. Метелев. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2008.

УДК 332.12:339.72

Гордієнко В.П.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Української академії банківської справи
Національного банку України*

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

У статті доведено, що сталий соціально-економічний розвиток території залежить від величини й ефективності використання її інвестиційного потенціалу. Розглянуто теоретичні та методичні підходи до розуміння структурно-логічної сутності категорії «інвестиційний потенціал регіону», основ його формування й ефективного використання. Визначено, що інвестиційний потенціал регіону має розглядатися як суб'єктно-об'єктна єдність учасників інвестиційного процесу, взаємодія яких лежить в основі формування регіонального інвестиційного ринку.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, регіон, інвестиційний процес, інвестиційні ресурси.

Gordienko V.P. ИНВЕСТИЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ РЕГИОНА КАК ЭКОНОМИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ

В статье доказано, что устойчивое социально-экономическое развитие территории зависит от величины и эффективности использования ее инвестиционного потенциала. Рассмотрены теоретические и методические подходы к пониманию структурно-логической сущности категории «инвестиционный потенциал региона», особенности его формирования и эффективного использования. Определено, что инвестиционный потенциал региона можно рассматривать как субъектно-объектную целостность участников инвестиционного процесса, взаимодействие которых лежит в основе формирования регионального инвестиционного рынка.

Ключевые слова: инвестиционный потенциал региона, регион, инвестиционный процесс, инвестиционные ресурсы.

Gordienko V.P. INVESTMENT POTENTIAL OF THE REGION AS AN ECONOMIC CATEGORY

It has been proved in the article that socio-economic development of the territory depends on the size and efficient use of its investment potential. Theoretical and methodological approaches to understanding the structural and logical nature of the category "Investment potential of the region", bases of its development and effective use have been studied in the article. It has been determined that the investment potential of the region should be regarded as subjective and objective unity of investment process' participants, whose interaction forms the basis for development of regional investment market.

Keywords: investment potential, region, investment process, investment resources.